

ФИНАНСОВИТЕ ОТЧЕТИ ПО РЕДА НА НОВИЯ ЗАКОН ЗА СЧЕТОВОДСТВОТО

Христо Досев

Дипломиран експерт-счетоводител

Регистриран одитор

Управляващ съдружник в

„Досеви – консултации и одит” ООД – Габрово

Ключови думи:	Резюме
<p>Закон за счетоводството</p> <p>Приложима счетоводна база</p> <p>Финансови отчети</p> <p>Категория предприятия</p> <p>Облекчения при съставяне на финансови отчети</p> <p>НСС</p> <p>МСФО</p> <p>Счетоводни принципи</p>	<p>Считано от 01.01.2016 година е в сила нов Закон за счетоводството¹. Част от разпоредбите в него са насочени към общите изисквания към съставянето и представянето на финансовите отчети – годишни и консолидирани. Новото счетоводно законодателство предоставя известни облекчения на определени категории предприятия във връзка с формата, структурата и съдържанието на годишните им финансови отчети. С настоящата статия ще се опитаме да представим тези особености, като същевременно ще посочим и онези изисквания, приложими към всички категории предприятия.</p>

Нормативна регламентация

Както е известно на професионалната общност, считано от 01.01.2016 година е в сила нов Закон за счетоводството (обн., ДВ, бр. 95 от 08.12.2015 г.), с който в известна степен се дава възможност на определен кръг предприятия, които са избрали НСС като своя счетоводна база за съставяне и представяне на финансовите отчети, да променят начина, по който представят своите активи, пасиви, собствен капитал, приходите, разходите и реализираните печалби (загуби). В същото време новото счетоводно законодателство, в сила считано от 01.01.2016 година, посредством Постановление № 394 на Министерски съвет от 30.12.2015 година (обн., ДВ, бр. 3 от 12.01.2016 г.) предвиди известни изменения в Общите разпоредби към НСС; СС 1 – „Представяне на финансови отчети”; СС 24 – „Оповестяване на свързани лица”²; СС 27 – „Консолидирани финансови отчети и отчитане на инвестиции в дъщерни предприятия”; както и приемането на чисто нов счетоводен стандарт СС 42 – „Прилагане за първи път на Националните счетоводни стандарти”.

Всичките тези изменения в националната счетоводна база внасят определени промени по отношение на представянето на финансовите отчети за

¹ Обн., ДВ, брой 95 от 08.12.2015 година, в сила от 01.01.2016 година.

² Промените в СС – 24 са свързани с изменение на дефиницията на понятието „свързани лица”.

финансовите периоди, започващи след 01.01.2016 година, които задължително следва да бъдат съблюдавани от всички предприятия, съставлящи финансови отчети по реда на НСС. Не е тайна, че първите годишни финансови отчети по реда на новите НСС и съобразно предвидените в Закона за счетоводството облекчения за „най-малките” ще бъдат съставени едва след 01.01.2017 година, поради което в определени моменти настоящата статия ще изпревари практиката, от което биха могли да възникнат въпроси, чието решение да подлежи на корекция спрямо предварително представената информация. Разбира се, с натрупването на нови познания в резултат на практическото прилагане на новото счетоводно законодателство (Закон за счетоводството и НСС) бихме могли да отговорим и на множеството нововъзникнали въпроси, свързани със съставянето и представянето на финансовите отчети. Въпреки липсата на чисто практически опит авторът се надява да начертае основните изисквания, които новото счетоводно законодателство поставя пред предприятията, свързани с изготвяните от тях финансови отчети.

Финансовите отчети – вярно и честно представяне

Не е нужно да убеждаваме читателите, че вярното и честно представяне изисква достоверно показване на ефектите от операциите, други събития и условия в съответствие с определенията и критериите за признаване на активи, пасиви, приходи и разходи, заложили в приложимите счетоводни стандарти. Това предполага практикуващите счетоводители и основно съставителите на финансови отчети да познават добре не само конкретните стандарти, свързани със съставянето на финансовите отчети, но и пълния комплект приложими счетоводни стандарти, прочетени и приложени през призмата на Общите разпоредби към НСС. Няма как възникналите стопански операции да бъдат идентифицирани, оценени и признати във финансовите отчети, ако не се познават и не се прилагат в своята всеобхватност всички национални счетоводни стандарти.

Вярното и честно представяне на финансовата информация във финансовите отчети предопределя изискването, че самото съдържание на финансовите отчети следва да притежава две качествени характеристики като **яснота и разбираемост**.

Ясна и разбираема е онази информация, която позволява на потребителите с разумни познания за бизнеса, икономическата дейност и счетоводното отчитане да анализират представените факти и на база на това да могат да вземат подобаващото икономическо решение. Използването на един немногословен и ясен изказ на представяне на информацията до голяма степен ще направи финансовите отчети ясни и разбираеми за обществеността. В действителност обаче определени търговско-правни сделки се явяват твърде сложни за обясняване и представяне във финансовите отчети. Ако информацията за тези сложни стопански събития се изключи от финансовите отчети, рискуваме представената информация във финансовите отчети да бъде подвеждаща. Ето защо същата следва да бъде включена, а за разбираемостта на тази информация, която представя сложни икономически явления и сделки, потребителите следва да прибегнат до помощта и услугите на финансови специалисти и консултанти.

Оттук можем да си направим извода, че яснотата и разбираемостта на финансовите отчети по начало следва да са насочени към съответните специалисти и лица с достатъчно широки и задълбочени икономически и финансови познания, а не към широката общественост въобще.

Съставните части на ГФО – така както ги определя СС – 1

Навярно на практикуващите счетоводители е всеизвестно, че при прилагането на НСС фактите и стопанските операции следва да се представят съобразно тяхната икономическа същност, а не съответната правна форма. Въпреки това обаче предприятията, съставлящи своите финансови отчети на база НСС, следва да спазват някои установени форми на представяне, които ще направят отчетите между отделните стопански единици по-лесно разбираеми и сравними. В тази връзка СС 1 – „Представяне на финансови отчети” въвежда формите, по които съответните съставни части следва да бъдат представени. Конкретно визираме:

- счетоводен баланс (Приложение № 1 към СС 1 – двустранна форма) – параграф 14 от СС – 1;
- счетоводен баланс (Приложение № 6 към СС 1³ – двустранна форма за малките предприятия, които съгласно чл. 29, ал. 6 от Закона за счетоводството са избрали да съставят съкратен баланс, съдържащ информация по раздели, обозначени с букви и по групи, обозначени с римски цифри) – параграф 16.25 от СС – 1;
- отчет за приходите и разходите (Приложение № 2 – двустранна форма) – параграф 19 от СС – 1;
- отчет за приходите и разходите (Приложение № 3 – едностранна форма) – параграф 19 от СС – 1;
- отчет за собствения капитал (Приложение № 4) – параграф 22.2 от СС – 1;
- по силата на параграф 23.2 от СС – 1 отчетът за паричните потоци се съставя съгласно изискванията на СС 7 – „Отчети за паричните потоци”.

Внимание! Следва да обърнем внимание, че в СС – 1 не са предвидени специални форми за представяне на следните съставни части от годишните финансови отчети, съставени в съответствие с НСС:

- *счетоводен баланс* по смисъла на параграф 16.24 от СС – 1 на онези микропредприятия, които не са инвестиционни дружества и финансови

³ Обръщаме внимание, че формата на съкратения баланс съгласно Приложение № 6 бе регламентирана с параграф 26.2 от СС – 1. В настоящия актуален текст на стандарта, считано от 01.01.2016 година, параграф 26.2 от СС – 1 е отменен. Поради тази причина Приложение № 6 стои „откъснат” от текста на стандарта. В същото време обаче няма как да не отбележим, че така предложената форма напълно съответства на изискванията на параграф 16.25 от СС – 1, регламентиращ съставянето на съкратен баланс от страна на малките предприятия по реда на чл. 29, ал. 6 от Закона за счетоводството.

холдингови дружества и които на основание чл. 29, ал. 4 от Закона за счетоводството могат да представят информацията само по раздели, обозначени с букви;

- *отчет за приходите и разходите* по смисъла на параграф 20.4 от СС – 1 на онези микропредприятия, които не са инвестиционни дружества и финансови холдингови дружества и които на основание чл. 29, ал. 4 от Закона за счетоводството могат да представят информацията само посредством следните статии:

1. Нетни приходи от продажби
2. Други приходи
3. Разходи за суровини, материали и външни услуги
4. Разходи за персонала
5. Разходи за амортизации и обезценки
6. Други разходи
7. Разходи за данъци
8. Финансов резултат (печалба)

- **отчет за приходите и разходите** по смисъла на параграф 20.5 от СС – 1 на онези малки предприятия, които на основание чл. 29, ал. 6 от Закона за счетоводството имат право да групират в една статия, наречена „*Брутен финансов резултат*”, следните статии:
 - а) в отчета за приходите и разходите – според същността на разходите, Статия 1 и Статия 2 от раздел А и Статия 1, Статия 2, Статия 3 и Статия 4 от раздел Б;
 - б) в отчета за приходите и разходите – според функцията на разходите, статии от 1, 2, 3 и 6.

Внимание! По силата на предишния (отменен) текст на параграф 24.2 от СС – 1 в Приложението към своите финансови отчети предприятията следваше да оповестяват измененията в нетекущите (дълготрайните) активи чрез изготвяне на справка съгласно Приложение № 5. Обръщаме внимание на факта, че настоящият текст на параграф 24.2 от СС – 1 (в сила считано от 01.01.2016 година) е изменен така, че подобно оповестяване в Приложението вече не се изисква от **всички предприятия**, а по силата на параграф 24.4 от СС – 1 подобно задължение остава **само и единствено по отношение на средните, големите и предприятията от обществен интерес**. Въпреки че формата на Приложение № 5 към СС – 1 *Справка за нетекущите (дълготрайните) активи* не е обвързана конкретно с изискванията на параграф 24.4 от СС – 1, авторът счита, че формата на Приложение № 5 може да се използва от средните и

големите предприятия. Доколкото *предприятията от обществен интерес* следва да съставят своите финансови отчети в *съответствие с МСФО*, Приложение № 5 към СС – 1 няма как да бъде задължителен елемент на ГФО на предприятията от обществен интерес. За целта предприятията от обществен интерес следва да направят нужните оповестявания в Приложението във връзка със своите нетекущи активи съгласно принципните изисквания на МСС 1 – „*Представяне на финансови отчети*”.

НСС – счетоводна база за предприятия, преследващи генерирането на печалби

Когато говорим за съставяне на финансови отчети, следва да имаме предвид, че всяка една счетоводна база разписва съответните изисквания, по които това съставяне следва да става. В счетоводната литература можем да намерим различни определения на тези изисквания, като например – счетоводни принципи, правила, принципни постановки, изходно предположение, общи разпоредби, концептуална рамка и други подобни. Естествено всяко едно понятие има свой нюанс и не бива да слагаме абсолютно равенство спрямо друго такова. Въпреки това обаче немислимо би било, ако пренебрегнем някое от тях, защото те полагат основите на техниката на съставяне и представяне на активите, пасивите, собствения капитал, финансовите резултати и паричните потоци във финансовите отчети.

За предприятията, избрали Националните счетоводни стандарти (НСС) като своя счетоводна рамка, общите изисквания за съставяне на финансовите отчети са регламентирани както в самите счетоводни стандарти, така и в самия Закон за счетоводството. С влизането в сила на новото счетоводно законодателство, считано от 01.01.2016 година, не настъпиха съществени моменти по отношение на общите изисквания към финансовите отчети по реда на НСС. Въпреки това обаче промените в счетоводната регламентация от началото на 2016 година въведоха известни особености по отношение на съставянето на финансовите отчети – междинни или годишни, за които ще стане дума в следващите редове.

Като цяло съставянето на новите финансови отчети по реда на НСС⁴ е регламентирано в Глава трета от Закона за счетоводството⁵, Общите разпоредби към НСС и приложимите за целта национални счетоводни стандарти – СС 1; СС 7; СС 27, СС 28, СС 31 и СС 42⁶.

Според Общите разпоредби към НСС Националните счетоводни стандарти се прилагат от онези предприятия, които съставят и представят финансови отчети с общо предназначение и са ориентирани към генерирането на печалби. В случай че предприятието е така създадено (или е поставено в такава ситуация или регулаторни ограничения), че не преследва печалби, финансовите отчети не се съставят по реда на НСС. В допълнение, в Общите разпоредби се пояснява, че

⁴ НСС – Приети с Постановление № 46 на Министерски съвет от 2005 година; обн., ДВ, бр. 30 от 2005 година; изм., ДВ, бр. 86 от 2007 година и последно изм., ДВ, бр. 3 от 2016 година, в сила от 01.01.2016 година.

⁵ Обн., ДВ, бр. 95 от 08.12.2015 година и в сила от 01.01.2016 година.

⁶ СС 42 – Прилагане за първи път на националните счетоводни стандарти, в сила считано от 01.01.2016 година.

ориентирани към печалба са онези предприятия, без значение на организационната или правната им форма, които се занимават с търговска, промишлена, финансова или други подобни дейности. Общите разпоредби към НСФОМСП, действали до 31.12.2015 година, не съдържаха подобни изисквания, но актуализираният текст на Общите разпоредби към НСС, в сила от 01.01.2016 година, обръща внимание на този фундаментален въпрос.

Пример:

Предприятие, създадено под правната форма на дружество с ограничена отговорност, има основен предмет на дейност – предпечат и печат на рекламни материали. През годината (201X година) съдружниците на дружеството решават да преустановят дейността на предприятието и да ликвидират търговското дружество. Към 31 декември на годината, през която процедурите по ликвидацията на търговеца са започнали, предприятието все още не е заличено от Търговския регистър на Агенцията по вписванията. Намеренията и действията на съдружниците са такива, че в достатъчно ясна степен показват, че дружеството няма намерение да генерира бъдещи печалби. Ето защо дори до момента дружеството да е съставяло своите финансови отчети по реда на НСС, към 31.12.201X година то няма да изготви своя годишен финансов отчет по реда на НСС. За целта дружеството с ограничена отговорност ще трябва да приложи изискванията на специалния за целта счетоводен стандарт СС 13 – „*Отчитане при ликвидация и несъстоятелност*” при съставяне на своите финансови отчети, включително и своя последен финансов отчет към датата на заличаване на търговското дружество от правния мир.

Някои предприятия още със създаването си не са насочени към преследване на печалби. Такива са юридическите лица с нестопанска цел (ЮЛНЦ). По същество подобни предприятия биха могли и да извършват някаква стопанска дейност, при условие че тя е свързана с предмета на основната дейност, за която са регистрирани, и като използват прихода за постигане на определените в устава или учредителния акт цели⁷. В крайна сметка обаче юридическите лица с нестопанска цел не преследват печалби и съответно не разпределят печалби. Поради този факт техните финансови отчети не се съставят по реда на НСС, а по реда на специално създаден за целта национален счетоводен стандарт. В случая това е СС 9 – „*Представяне на финансовите отчети на предприятията с нестопанска дейност*”.

Пример:

Група физически лица учредяват фондация (ЮЛНС), имаща за цел да подпомага даровити деца в областта на математиката. За целта те разработват проекти, финансирани от дарители, правителствени органи и други ЮЛНЦ, като в устава им е записано, че могат да отдават под наем собствените им недвижими

⁷ ЮЛНСЦ се създават по реда на Закона за юридическите лица с нестопанска цел. Съгласно чл. 3, ал. 3 от него те биха могли допълнително да извършват и стопанска дейност, която се регламентира в устава или учредителния акт на лицето и посредством която могат да финансират своите цели, също определени в устава или учредителния акт. Съгласно чл. 3, ал. 5 от Закона за юридическите лица с нестопанска цел извършването от юридическите лица с нестопанска цел на стопанска дейност се подчинява на условията и по реда, определени със законите, регулиращи съответния вид стопанска дейност.

имоти и със средствата от тази допълнителна стопанска дейност ще финансират своите цели, записана в устава им. Тъй като целта на тази фондация не е да генерира печалби, Общите разпоредби към НСС не им позволяват да съставят своите финансови отчети по реда на НСС. Ето защо фондацията ще трябва да съставя своите междинни и годишни финансови отчети (включително и за допълнителната си стопанска дейност) по реда на специално създадения за целта национален счетоводен стандарт в лицето на СС 9 – „Представяне на финансовите отчети на предприятията с нестопанска дейност”.

Някои предприятия (организации, учредения) са създадени по реда на нормативен акт, които за отчитане на дейността си прилагат бюджети, бюджетни сметки, извънбюджетни сметки и фондове. Подобни предприятия представляват звена от извънпроизводствената сфера, където в тях обикновено се потребява, а не се създава брутен вътрешен продукт (национален доход), макар че е допустимо все пак определена част от дейността им да бъде насочена към стопанската сфера. Това са така наречените бюджетни предприятия. В Закона за счетоводството е дадено легално определение на понятието „бюджетни предприятия”. Според § 1, т. 1 от Допълнителните разпоредби това са всички лица, прилагащи бюджети, сметки за средства от Европейския съюз и сметки за чужди средства съгласно Закона за публичните финанси, включително Националния осигурителен институт, Националната здравноосигурителна каса, държавните висши училища, Българската академия на науките, Българската национална телевизия, Българското национално радио, Българската телеграфна агенция, както и всички други лица, които са бюджетни организации по смисъла на § 1, т. 5 от допълнителните разпоредби на Закона за публичните финанси⁸. Именно за такива бюджетни предприятия съставянето на финансовите отчети е подчинено на определени изисквания, регламентирани със Закона за публичните финанси, като според Общите разпоредби към НСС останалите счетоводни стандарти се прилагат от тези предприятия, доколкото са подходящи за тяхното счетоводно отчитане.

Пример:

Габровски окръжен съд представлява бюджетно предприятие по смисъла на Закона за счетоводството. За съставяне на своите финансови отчети предприятието не следва да прилага Националните счетоводни стандарти. На основание чл. 63, ал. 3 от Закона за счетоводството, в сила считано от 01.01.2016 година, *Габровският окръжен съд* следва да изготвя и представя своите годишни финансови отчети в съответствие с изискванията на чл. 166, ал. 1 от Закона за публичните финанси. Това означава, че съответното бюджетно предприятие следва да изготвя и представя годишните си финансови отчети на базата на стандартите, указанията и сметкоплана, утвърден от министъра на финансите. Формата, структурата и съдържанието на годишните и междинните

⁸ Съгласно § 1, т. 5 от Закона за публичните финанси, "Бюджетни организации" са всички юридически лица, чиито бюджети се включват в държавния бюджет, в бюджетите на общините, в бюджетите на социално осигурителните фондове, както и всички останали юридически лица, чиито средства, постъпления и плащания се включват в консолидираната фискална програма по силата на нормативен акт или по реда на чл. 171 от Закона за публичните финанси.

финансови отчети на бюджетните предприятия също се определят от министъра на финансите (съгласно чл. 166, ал. 2 от Закона за публичните финанси).

Счетоводните принципи – правилата за съставяне на финансови отчети

Общите изисквания и основните принципи и предположения, на основата на които се съставят финансовите отчети и се осъществява текущото счетоводно отчитане, се определят със Закона за счетоводството⁹. Доколко е удачно самите принципи да бъдат разписани в основния нормативен акт, уреждащ счетоводната отчетност в страната (Закона за счетоводството), а не в самите приложими счетоводни стандарти, е въпрос на друг разговор, на който авторът няма намерение да се спира в настоящето изложение. Не можем обаче да не обърнем внимание на факта, че другата счетоводна база за съставяне на финансови отчети – МСФО, съдържа в себе си общите характеристики и счетоводни принципи на съставяне на финансови отчети, докато националната счетоводна база в лицето на НСС не съдържа подобни принципни постановки. Вместо това те са пренесени в самия Закон за счетоводството – Глава трета, Раздел I, чл. 26, ал. 1. Това на практика означава, че разписаните в чл. 26, ал. 1 счетоводни принципи не са приложими към предприятията, избрали МСФО/МСС като своя счетоводна база за представяне на финансови отчети. Вероятно именно този факт е наложил в чл. 26, ал. 2 от Закона за счетоводството изрично да се регламентира, че предприятията осъществяват счетоводството си при спазване на принципите и изискванията на Международните счетоводни стандарти, когато счетоводната база на предприятието са самите Международни счетоводни стандарти.

По силата на чл. 23 от Закона за счетоводството финансовите отчети на предприятията следва да се съставят на български език, с арабски цифри и в хиляди левове. От чисто практическа гледна точка новите финансови отчети по реда на НСС няма да се различават от тези, изготвени по реда на отмененото счетоводно законодателство в тази си част на общите разпоредби. От чисто правен аспект обаче въвеждането на изискването за съставяне на финансовите отчети на български език и с арабски цифри е ново изискване на Закона за счетоводството, в сила от 01.01.2016 година. На пръв поглед можем да квалифицираме този законодателен пропуск като незначителен, но след неговото отстраняване твърдо можем да заявим, че всяко едно предприятие, подвластно на разпоредбите на Закона за счетоводството, без значение дали изготвя своите финансови отчети на база МСФО (МСС), или НСС и без оглед на държавната принадлежност на собствениците, ръководството или основните потребители на финансова информация, ще трябва да изготвя своите финансови отчети, задължително използвайки българския език и арабските цифри.

Изискването за съставяне на финансовите отчети в хиляди левове, регламентирано с чл. 23 от Закона за счетоводството, се припокрива с изискването на параграф 7.1. от СС 1 – „*Представяне на финансови отчети*”.

⁹ Освен в Закона за счетоводството, предприятията, изготвящи своите финансови отчети на база НСС, трябва да знаят, че в СС 1 – „*Представяне на финансови отчети*” също се съдържат общи изисквания към финансовите отчети – параграфи 7.1. – 7.6.

По силата на чл. 26, ал. 1 от Закона за счетоводството текущото счетоводно отчитане и резултатите от него, докладвани във финансовия отчет, следва да бъдат съобразени със следните счетоводни принципи¹⁰:

- **Действащо предприятие**¹¹, което предполага, че отчитащото се предприятие е икономическо активно и ще остане такова в обозримото бъдеще (минимум 12 месеца след датата на изготвяне на финансовия отчет), като същевременно предприятието няма намерение (доброволен избор) или няма необходимост и задължение (законово или договорно регламентирано действие) да ликвидира или значително да свие и намали осъществяваната от него дейност. В случай на неизпълнение на този счетоводен принцип, регламентиран в Закона за счетоводството, отчитащото се предприятие ще бъде задължено по силата на счетоводното законодателство да приложи ликвидационна или друга подобна счетоводна база при изготвяне на своите междинни и годишни финансови отчети;
- **Последователност на представянето и сравнителна информация**, което изисква по възможност предприятието да прилага едни и същи методи, класифицирания и счетоводни политики, използвани в предходните отчетни периоди и по този начин би позволило данните, докладвани в един отчетен период, да се анализират и съпоставят спрямо данните от друг отчетен период;
- **Предпазливост**, което задължава отчитащото се предприятие да идентифицира, оцени и отчете своите предполагаеми бъдещи загуби, като по този начин докладваните във финансовия отчет активи не бъдат надценени (например докладвани по цена, по-висока от действителната им справедлива и пазарна стойност), а пасиви не бъдат подценени (например докладвани по цена, по-ниска от тази, която предприятието следва да плати при уреждането на пасива). Като цяло предпазливостта може да се прояви в два момента – при първоначалното признаване (оценяване по първоначална стойност) и в последствие при отчитане на корекцията в балансовите стойности. При първоначалното признаване следва да се приеме такава стойност, която да не превишава преките разходи по придобиването на активите и тези по поемането на пасивите. При последващата корекция на оценката на активите и пасивите следва да се вземат предвид евентуалните фактори, според които оценката на активите е по-висока от тази, по която същите могат да бъдат реализирани от предприятието в рамките на неговата независима икономическа дейност, или според които оценката на пасивите е по-ниска от тази, по която същите могат да бъдат уредени от отчитащото се предприятие;

¹⁰ Независимо че не е сред един от изброените в чл. 26, ал. 1 от Закона за счетоводството счетоводни принципи, изискването за документалната обосновааност на счетоводно отчетените приходи и разходи е законово задължение за всяко едно предприятие, регламентирано в чл. 3, ал. 3 от Закона за счетоводството.

¹¹ За разлика от утвърдените международни стандарти за изготвяне на финансовите отчети, нашата икономическа действителност и практика допускат все пак дадено предприятие да не може да се квалифицира като действащо. В тази връзка обаче то е задължено да изготвя своя финансов отчет по точно определени критерии, регламентиранни като отделен национален счетоводен стандарт от НСС, а именно СС 13 – „Отчитане при ликвидация и несъстоятелност”.

- **Начисляване**, което позволява произтичащите от сделките и стопански процеси приходи и разходи да се начисляват в счетоводните регистри и да се признават и докладват във финансовите отчети през периодите на тяхното възникване, а не през периодите на получаване и/или заплащане на дължимата парична престация или съответния еквивалент на размяна. Принципът на начисляването следва да се използва за съставяне на всички съставни части на финансовите отчети, с изключение на отчетите, представлящи паричните потоци. Типичен пример, с който може да се обясни принципът на начисляването, е този, свързан с предварително (авансово) плащане на определени разходи, които обаче се отнасят за повече от един отчетен период (абонаменти, застраховки, предплащане на наеми и други подобни). В този случай предприятието следва да оцени само онези разходи, които реално се отнасят за текущия отчетен период, а остатъкът, отнасящ се до предплатените суми, да отчете като разход през следващия отчетен период;
- **Независимост на отделните отчетни периоди и стойностна връзка между начален и краен баланс**, което се изразява в това, че данните и крайните салда на предходния отчетен период следва да съвпадат с данните и началните салда на текущия отчетен период. Поначало практикуващите счетоводители нямат проблем да се съобразяват с това изискване на приложимото счетоводно законодателство. Спазването на принципа за независимост на отделните отчетни периоди се постига посредством формирането и представянето на текущия финансов резултат – печалба или загуба в отчета за приходите и разходите (съгласно НСС), респективно в отчета за всеобхватния доход (съгласно МСФО) за всеки отчетен период, на база оборотите на счетоводните сметки за годината, отчитащи приходите и разходите. Самостоятелността на всеки един отчетен период подsigурява докладването на информация за реализираните от предприятието финансови резултати, постигнати за всеки един от представените във финансовите отчети периоди – текущ и съпоставим предходен период. По аналогия и нашето данъчно законодателство, в лицето на Закона за корпоративното подоходно облагане (ЗКПО), изисква ежегодно от предприятията да формират финансов резултат, обект на облагане с корпоративен данък, който да включва само ефекта (приходите и разходите), отнасящ се до съответната финансова година. Спазването на стойностната връзка между един отчетен период с друг се постига, като докладваните активи, пасиви и елементи на собствения капитал към 31 декември на отчетната година се пренасят като начално салдо по счетоводните регистри (оборотна ведомост, главна книга) на следващата година. По този начин, пренасяйки коректно крайните салда на единия отчетен период като начални салда на следващия, предприятието постига една приемственост между съответните отчетни периоди и си гарантира вярна изходна база за представената финансова информация през следващия отчетен период;
- **Същественост** – от гледна точка на счетоводното законодателство се явява нов законово регламентиран принцип, който обаче предприятията не следва да третираят като новост при изготвянето на финансовите отчети.

Факт е, че преди влизането в сила на новия Закон за счетоводството от 01.01.2016 година съществеността като начин на представяне на информацията във финансовите отчети бе регламентирана в приложимите счетоводни стандарти – СС – 1 и респективно МСС – 1, носещи едно и също наименование – „Представяне на финансови отчети”. Според МСФО предприятието представя поотделно всяка съществена група от сходни статии, като от друга страна предприятието следва да представя поотделно статии от несходен характер или функция, освен ако са несъществени.

По реда на НСС всяка съществена статия се представя във финансовия отчет отделно, а обединяването на суми по статии с подобен характер се допуска, когато:

- а) сумите са несъществени¹², или
- б) обединяването е направено с цел постигане на по-голяма яснота, **при което сумите по обединените статии се оповестяват отделно в приложението.**

Обединявайки в едно принципните постановки за съставяне на финансови отчети на двете счетоводни бази – НСС и МСС (МСФО), новото счетоводно законодателство формира счетоводен принцип, който получава регламентация посредством нормативния текст на закона, а именно:

„предприятието представя поотделно всяка съществена група статии с подобен характер; обединяване на суми по статии с подобен характер се допуска, когато сумите са несъществени или обединяването е направено с цел постигане на по-голяма яснота; сумата по статия е съществена, ако пропуските и неточното представяне на позицията биха могли да повлияят върху икономическите решения на ползвателите, взети въз основа на финансовите отчети, или биха довели до нарушаване на изискването за вярно и честно представяне на имущественото и финансовото състояние, финансовите резултати от дейността, промените в паричните потоци и в собствения капитал”;

- **Компенсиране**, който отново може да се разглежда като „нов” счетоводен принцип, ако сравняваме единствено Закона за счетоводството, действащ преди и след 01.01.2016 година. В същото време забраната за компенсиране (прихващане) между активи и пасиви или приходи и разходи и отчитане поотделно както на активи и пасиви, така и на приходи и разходи, е постановка, която и до момента е в сила и е регламентирана от двете приложими счетоводни бази – НСС и МСФО/МСС;
- **Предимство на съдържанието пред формата**, което изисква сделките и събитията да се докладват във финансовите отчети не съобразени с правната форма на съответните сделки, а базирани на действителната същност, финансова реалност и икономическо съдържание. По този начин счетоводните принципи имат за цел да избегнат формализма при

¹² Сумата по статия е съществена, ако нейното неоповестяване би довело до нарушаване на изискването за вярно и честно представяне на имущественото и финансовото състояние, отчетения финансов резултат, промените в паричните потоци и в собствения капитал.

изготвяне на финансовите отчети и да се стремят към такова представяне, което да е изпълнено с икономическа логика и обективизъм. Същият може да се оприличи като един от най-емблематичните и даван за пример счетоводен принцип, който идва да ни покаже, че икономическият замисъл на сделките и събитията, които представяме във финансовите отчети на предприятията, не е задължително да бъде с идентичното им правно и търговско значение. Типичен пример за онагледяване на принципа на предимство на съдържанието пред формата е счетоводното отчитане и представяне на финансовия лизинг във финансовите отчети на лизингодателя и лизингополучателя. Независимо от факта, че вещта, предмет на лизинговия договор, остава юридическа собственост на лизингодателя, същият не черпи икономически ползи от нея, поради което следва да я отпише от патримониума на предприятието си и да не я представя в своя счетоводен баланс. От друга страна, лизингополучателят поема всички рискове и изгоди, свързани с експлоатацията на вещта, поради което той следва да я признае в своите финансови отчети, без оглед на факта, че той не притежава юридическите права за собственост върху нея.

Принципът на предимство на икономическото съдържание пред правната форма също така може много ясно да се представи с изискването на предприятията майки да изготвят консолидирани финансови отчети. От правна и юридическа гледна точка дружеството – майка, няма имуществена собственост върху активите на своите дъщерни предприятия, включени в консолидацията. Аналогично – задълженията на дъщерните предприятия към техните кредитори си остава правно задължение на самите тях. В същото време изготвянето на консолидираните финансови отчети на групата изисква да се пренебрегне фактът, че в правния мир не съществува такова „сборно” предприятие – група, и активите, пасивите, реализираните приходи и отчетените разходи от страна на правно обособените и идентифицирани стопански единици (дружеството майка и нейните дъщерни предприятия) следва да се представят като финансово състояние на групата като единно цяло. Фактът, че консолидираните финансови отчети на групата като цяло отразяват финансовите реалности според създадите се икономически отношения между предприятието майка и нейните дъщерни предприятия, без да се вземат предвид юридическите и имуществени отношения, възникнали в съответствие със съответната правна и законова форма на сделките, означава, че консолидираните финансови отчети отразяват прилагането на счетоводния принцип на предимство на съдържанието пред правната форма;

- **Оценяване на позициите по цена на придобиване** е въведен като счетоводен принцип, считано от 01.01.2016 година. Оценяването на позициите, съгласно новото счетоводно законодателство, изисква от предприятията да оценяват позициите, които са признати във финансовите отчети по цена на придобиване, която може да е покупна цена или себестойност или по друг метод, когато това се изисква в приложимите счетоводни стандарти. Този принцип изглежда се опитва да обединява в

едно всички възможни подходи на първоначално оценяване на активи и пасиви, регламентирани в счетоводните стандарти. Вярно е, че историческата цена (себестойност) е една от най-често използваните оценки за първоначално оценяване, но нейното изрично регламентиране посредством нормативните текстове на закона по никакъв начин не ѝ дава предимство и не изчерпва съществуващите оценки в приложимите счетоводни стандарти – каквато например е първоначалната оценка по справедлива стойност, която задължително се използва при определени ситуации (оценка на инвестиционни имоти, първоначална оценка на биологичните активи и селскостопанска продукция, оценка на определени категории финансови активи и т.н.).

Сякаш извън регламентираните в чл. 26, ал. 1 от Закона за счетоводството остава счетоводният принцип на съпоставимост между приходите и разходите. Всъщност неговата регламентация вече е изместена в Общите разпоредби към НСС във връзка с принципните постановки на признаване на счетоводните разходи. Същността му се изразява в това, че на всеки извършен счетоводен приход следва да съответства по вид (а не по стойност и размер) разход, необходим за осъществяване на съответния приход. По този начин разходите, извършени през даден отчетен период, следва да бъдат признати и докладвани във финансовия отчет за същия отчетен период, през който се докладват и съответстващите на извършените разходи приходи и обратното – приходите следва да се отразяват във финансовия отчет за периода, през който са отчетени разходите за тяхното получаване.

Съставните части на финансовите отчети – облекчения за най-малките, прилагащи НСС

Новият Закон за счетоводството въвежда като **минимум** следните три съставни части на годишните финансови отчети, изготвяни от **всички** категории предприятия: счетоводен баланс, отчет за приходите и разходите и приложение. Две от съставните части – отчет за паричните потоци и отчет за собствения капитал, вече не са законово регламентирани като част от пълния комплект годишни финансови отчети, който да важи за всички категории предприятия. От своя страна, предприятията, които ще изготвят **пълния комплект** финансови отчети, следва да съблюдават формата, структурата и съдържанието им от приложимите за целта счетоводни стандарти – национални (НСС) или международни (МСФО/МСС).

- ❖ За първи път новото счетоводно законодателство дава право на определена категория предприятия, съставящи своите финансови отчети на база НСС – а именно на **микропредприятията**, които не са инвестиционни дружества и финансови холдингови дружества, да съставят такива съкратени годишни финансови отчети, които да се съставят само по раздели. Второто облекчение се изразява във факта, че финансовите отчети на микропредприятията могат да се състоят само от две съставни части – съкратен баланс и съкратен отчет за приходите и разходите.

- ❖ Отчетът за приходите и разходите¹³ може да представлява годишният финансов отчет на предприятия на **еднолични търговци (ЕТ), чийто нетни приходи от продажби за съответната текуща година не превишават 200 000 лева и чийто годишен финансов отчет не подлежи на задължителен независим финансов одит** от регистриран одитор.
- ❖ Съкратен баланс и съкратен отчет за приходи и разходи, **но изготвен по раздели и групи** и приложение, ще могат да представят **малките предприятия** като свои годишни финансови отчети.
- ❖ **Средните предприятия, големите предприятия и предприятията от обществен интерес** обаче следва да съставят и представят годишни финансови отчети в **пълен комплект**, определен с приложимите счетоводни стандарти – НСС или МСФО/МСС.

Единствената разлика, която различава средните от големите предприятия и предприятията от обществен интерес, е фактът, че в приложението на оповестяване на последните две предприятия подлежат **начислените за годината суми** за услугите, предоставяни от регистрираните одитори, поотделно за:

- ✓ Независим финансов одит;
- ✓ Данъчни консултации; и
- ✓ Други услуги, несвързани с одита.

Вместо заключение

Предвидените облекчения по отношение на годишните финансови отчети на микропредприятията, малките предприятия и предприятията на едноличните търговци, така както е разписано в закона, би следвало да се прилагат от съответните предприятия без оглед на избраната счетоводна база. В нормативните текстове на новото счетоводно законодателство не е поставено като условие за ползване на облекчения във връзка със съставянето на годишните финансови отчети съответните предприятия да изготвят финансови отчети на база Националните счетоводни стандарти (НСС), изискване, което бе част от нормативната уредба на стария и отменен Закон за счетоводството по отношение на годишните финансови отчети на предприятията, прилагащи облекчена форма на финансова отчетност (предприятията по реда на § 1, т. 15 от Допълнителните разпоредби на Закона за счетоводството (отм.), в сила до 31.12.2015 година).

Личното професионално мнение на автора е, че макар законът да не поставя като условие изготвянето на отчетите да бъде единствено на база НСС, за да могат да се ползват облекчения за съкратеното представяне, то от тази законова възможност не могат да се възползват предприятията, изготвящи

¹³ Законът за счетоводството не предвижда този отчет за приходите и разходите да бъде съставен съкратено – по раздели или по раздели и групи, което означава, че ако в бъдеще СС – 1 не бъде преработен в тази посока, тези еднолични търговци ще съставят отчета за приходите и разходите по начина, изискван за всички други предприятия, съставлящи финансови отчети на база НСС.

своите финансови отчети на база МСФО/МСС. Съгласно параграф 16 от МСС 1 – „Представяне на финансови отчети” предприятие, чиито финансови отчети са изготвени в съответствие с МСФО, изрично и безрезервно оповестява този факт в пояснителните приложения. Предприятието **не може да определя финансовите отчети като съответстващи на МСФО, освен ако те не отговарят на всички изисквания на МСФО.** Имайки предвид, че Международните счетоводни стандарти са приети за приложение на територията на Европейския съюз с регламенти, които се прилагат пряко от държавите членки на ЕС, то спазването на пълния комплект МСФО се изисква приоритетно пред Закона за счетоводството, поради което финансовите отчети на всички предприятия – микропредприятия, малки предприятия и предприятията на едноличните търговци по чл. 29, ал. 3 от новия Закон за счетоводството, изготвени на база МСФО, **не могат да се възползват от дадените законови облекчения по отношение на съставните части на годишните финансови отчети.**

FINANCIAL STATEMENTS UNDER THE NEW ACCOUNTANCY ACT

Hristo Dosev

Certified Public Accountant,

Registered Auditor

Managing Partner

“Dosevi – consultations and audit” LTD – Gabrovo

Key words:	Summary
<i>The Accountancy Act</i> <i>Applicable basis of accounting</i> <i>Financial statements</i> <i>Categories of entities</i> <i>Exemptions in drawing up the financial statements</i> <i>National Accounting Standards</i> <i>International Financial Reporting Standards</i> <i>Accounting principles</i>	<i>As of 1 January 2016, a new Accounting Act has been effective. Part of the provisions of this Act concern the general requirements for drawing up and presenting financial statements, both annual and consolidated. The new accounting law provides some exemptions to certain categories of entities regarding the form, structure, and content of their annual financial statements. This article will attempt to highlight these specifics, addressing also those requirements that apply to all categories of entities.</i>